

Research challenges of postgraduate students before and after the Covid-19 pandemic: A qualitative study

Ghasem Salimi*: Faculty member, Department of Educational Planning and Management, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Mehdi Mohammadi: Faculty member, Department of Educational Planning and Management, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Reza Naseri Jahromi: Ph. D. of Curriculum Development, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Parisa Maaref: M.A of Urban Management, Department of Economy and Management, Shiraz Islamic Azad University, Shiraz, Iran.

Maryam Safari: M.A. student of Curriculum Development, Department of Educational Planning and Management, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Fatemeh Mirghafari: M.A. student of Educational Administration, Department of Educational Planning and Management, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Faezah Roosta: B.S. student of Family Counselling, Fatemiyehshiraz Higher Education Institute, Shiraz, Iran.

Abstract: The aim of this study was to identify the research challenges of postgraduate students before and after the outbreak of Covid-19. This research was applied in purpose, using a mixed method qualitative research approach aimed at understanding the research challenges of postgraduate students. Based on a meta-synthesis, findings of global studies, and phenomenology, the lived experiences of postgraduate students of an Iranian university were explored. The meta-synthesis design was performed using Sandlowski and Barroso's six-step method. The sources of data collection were five databases from which international studies were extracted as well as two databases of Persian language studies. After data collection, data were analyzed using thematic analysis method. The phenomenological design was performed using Colaizzi's seven-step method. The data collection tool used in this phase of the study were semi-structured interviews conducted on 23 postgraduate students of Shiraz University in the academic year 2020-2021. Participants were selected using criterion purposive sampling, snowball technique, and theoretical saturation. Data analysis of this phase was performed using thematic analysis method. Based on the results of two phases, the research challenges of postgraduate students included 10 themes related to before the outbreak, and after the outbreak, two main themes of threats and opportunities were extracted, each containing 7 sub-themes. The findings of this study can be utilized in policy-making aimed to promote the development of research settings in universities and higher education institutions.

Keywords: Challenge, Research, Student, Postgraduate, Covid-19.

***Corresponding author:** Faculty member, Department of Educational Planning and Management, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Email: Salimi@Shirazu.ac.ir

مقدمه

شده است (رید و همکاران ۲۰۲۰). سیاست تعطیلات که جهت مهار ویروس کرونا در نظر گرفته شد منجر به ارائه راه کارهایی از جمله آموزش مجازی و آموزش برخط گردید. در عین حال موانع و مشکلاتی نظیر عدم وجود محتوای مربوط به آموزش های برخط مطابق با سرفصل های برنامه درسی و عدم آمادگی اساتید جهت پذیرش شرایط جدید به وجود آورد. با توجه به ضرورت استمرار روند پژوهش های دانشجویان، لازم است تا به شناسایی چالش ها اقدام نمود تا متخصصان امر با شناسایی موانع و مشکلات، درصدد رفع آنها برآمده و تدابیری اتخاذ نمایند که فرایندهای پژوهشی برای دانشجویان در شرایط فعلی هموار گردد.

به زعم سان و همکاران (۲۰۲۰) دانشگاه هایی که دارای زیرساخت های لازم جهت تسهیل دسترسی به محتواهای دیجیتال در رشته های مختلفند و از کلاس های مجازی برای اساتید و دانشجویان استفاده می کنند، راهبردهای مختلفی دارند. در کشورهای نروژ و سوئد با به حالت تعلیق در آمدن مراکز آموزشی، کتابچه راهنمای کتابخانه ها برای دانشجویان تدوین شد و زمان محدودی برای هر فرد در نظر گرفته شد تا بتواند از طریق مجازی به پایگاه های مرتبط با کتابخانه ها مرتبط شود. همچنین، در بعضی از مراکز تلاش شده است که لپ تاپ و رایانک هایی به صورت موقت در اختیار دانشجویانی که امکان دسترسی به تجهیزات ندارند، قرار گیرد (مورفی ۲۰۲۰).

با توجه به اینکه حوزه آموزش عالی در بحران کنونی به شدت تحت تأثیر قرار گرفته است لذا جستجوی راه حل های ابتکاری، نوآورانه، توسعه برنامه های منعطف با سطوح آموزشی، انعکاس اهداف و رسالت دانشگاه و سهم آن در ارائه راه حل های جهانی بسیار اهمیت می یابد. در دوران بحران شیوع کرونا، مطالعات نظری و پژوهش های علوم اجتماعی به لطف در دسترس بودن تعداد زیادی کتابخانه برخط، بایگانی و پایگاه داده، کمتر تحت تأثیر قرار گرفته اند. محاسبات و شبیه سازی های علمی را می توان با استفاده از یک رایانه خانگی از طریق ارسال کار

آموزش عالی در گسترش علوم و فناوری های جدید نقشی حیاتی و بنیادین ایفا می نماید. دانشگاه ها بالاترین عرصه یادگیری و زمینه ساز توسعه کشورها بوده و کانون اصلی احیای دانش و حیات فکری جوامع به شمار می آیند. مأموریت اصلی دانشگاه ها، انتقال مستمر دانش، جستجوی هدفمند علوم جدید و کاربرست آنها از طریق فعالیت های پژوهشی است (تاکرو ۲۰۲۰). تحقق خواست سیاست گذاران و مدیران کلان کشورها نیز بدون توجه به توسعه پژوهش و بهره وری پژوهشی دست نیافتنی به نظر می رسد (فرجی ارمکی و همکاران ۱۳۹۱). پژوهش به عنوان یکی از ارکان اساسی و زیربنای توسعه علمی جوامع، به ارتقای دانش موجود کمک می نماید و زمینه ساز تحولاتی است که کمک رسان حل مسائل و مشکلات جامعه خواهد بود (باو ۲۰۲۰). در این راستا نخستین گام برای سامان بخشیدن به امر خطیر پژوهش، درک درستی از قابلیت ها، امکانات موجود و شناسایی نقاط ضعف و قوت برنامه های پژوهشی می باشد (صفدری و همکاران ۱۳۹۵). این در حالی است که تحولات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی دنیای کنونی، رسالت خطیر آموزش عالی را دستخوش تغییر نموده است. برنامه درسی دانشگاه ها باید فضایی را برای دانشجویان ایجاد کند تا پیوسته یاد بگیرند و ارزش ها را برای یادگیری مستمر در خویش شکل دهند. بخشی از این راهبرد با انطباق شیوه های پژوهشی با شرایط موجود در جامعه امکان پذیر خواهد بود (متیوز و همکاران ۲۰۱۸). همه گیری ویروس کرونا در اوسط سال ۲۰۲۰ میلادی و همزمان از اسفند ماه ۱۳۹۸ در ایران، تعطیلی دانشگاه ها را منجر شده و بالتبع مشکلاتی را در فعالیت های پژوهشی دانشجویان پدید آورد. کرونا ویروس ها خانواده بزرگی از ویروس ها هستند که در دهه ۱۹۶۰ کشف شدند و مطالعه بر روی آنها به طور مداوم تا اواسط دهه ۱۹۸۰ ادامه داشت. این ویروس به طور طبیعی در پستانداران و پرندگان شیوع پیدا می کند، با این حال تاکنون هفت کرونا ویروس منتقل شده به انسان، کشف

دانشجویان تحصیلات تکمیلی در ایالات متحده» به این نتیجه دست یافته است که دانشجویان بین‌المللی ممکن است برای سازگاری با انتظارات آموزش عالی آمریکا تلاش کنند، اما با برخی چالش‌های پژوهشی دست و پنجه نرم می‌کنند. این دانشجویان ممکن است از بسیاری از حمایت‌های پژوهشی که کتابخانه‌ها می‌توانند فراهم کنند، آگاه نباشند. کتاب‌داران دانشگاهی می‌توانند از طریق آموزش سواد اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی به حل این مسایل کمک نمایند. درک تجربیات زیسته دانشجویان، شناسایی چالش‌ها و ارائه پشتیبانی پژوهشی می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا در مطالعاتشان موفق شوند. رئوف (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «چالش‌های انجام پایان‌نامه» به دنبال یافتن راه‌کارهایی برای به حداقل رساندن نرخ عدم اتمام تحصیلات تکمیلی بوده است. این مطالعه به وضوح نشان داد که سخت‌کوشی، تعامل فعال و انگیزه دانشجویان در تکمیل به موقع فعالیت‌های پژوهشی ضروری است. ویژگی‌های فردی مانند تعهدات حرفه‌ای، تعهد خانواده و مشکل مالی عوامل دیگری هستند که مانع تکمیل کارهای پژوهشی می‌شوند. همراستا با تحولات جهانی، موضوع مدیریت پژوهش در زمانه شیوع ویروس کرونا در داخل کشور نیز مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. به طور نمونه رضایی (۱۳۹۹) در پژوهش خود با عنوان «ارزشیابی از آموخته‌های دانشجویان در دوران کرونا: چالش‌ها و راه‌کارها» عنوان نموده است که به دلیل شیوع ویروس کرونا، مدارس و دانشگاه‌ها مجبور شده‌اند که فعالیت‌های حضوری خود را تعطیل کنند و اکنون در حال تغییر شیوه‌های آموزش از نظام آموزش حضوری به نظام آموزش و یادگیری الکترونیکی به ویژه آموزش برخط هستند. وی هم‌چنین بر این باور است که اگر کلاس‌های مجازی به خوبی مدیریت شوند فرصت مناسبی را برای دانشجویان علاقه‌مند و توانا به وجود می‌آورند که بتوانند شایستگی‌های خود را بروز دهند و نتایج پژوهش‌ها و مطالعات خود را به دیگران ارائه نمایند. البته باید اذعان نمود که موضوع توجه به موانع زیرساختی، اقتصادی،

به صورت برخط انجام داد. جستجوی ادبیات پژوهشی، تجزیه و تحلیل داده‌ها و تهیه نسخه‌های خطی، تقریباً در روند پژوهش‌ها قابل دسترسی آسان می‌باشد. ضمن اینکه جلسات دوره‌ای برخط گروهی، امکان نظارت و پشتیبانی دقیق دانشجویان از مشاوران و راهنمایان مطالعاتی آنها را فراهم می‌کند (سان و همکاران ۲۰۲۰).

مطالعات نشان می‌دهد که در این زمانه نیز پژوهش به عنصری اصلی و هم‌چنین الزامی در برنامه درسی تحصیلات تکمیلی تبدیل شده است و در اغلب دانشگاه‌ها به عنوان یک مؤلفه اساسی محسوب می‌شود. پژوهش، صلاحیت‌های توسعه تفکر انتقادی، سواد پژوهش تجربی و ترکیب دانش و ارزیابی صحت اطلاعات را می‌تواند در برداشته باشد. در اکثر دانشگاه‌های جهان، کیفیت فرایندهای پژوهشی کلید اصلی تحصیلات آتی و هم‌چنین اشتغال به تحصیلات عالی می‌باشد (نوری و همکاران ۲۰۱۹). با سیری در مطالعات آموزش عالی می‌توان اذعان نمود که پیشینه پژوهش‌های انجام شده نیز، حکایت از تایید همین موضوع دارد. مندوزا و همکاران (۲۰۲۰) در مطالعه با عنوان «چالش‌ها و فرصت‌هایی برای جامعه تحقیقاتی بیوتکنولوژی در زمان همه‌گیری ویروس کرونا» اظهار داشته‌اند که همه‌گیری ویروس کووید ۱۹ در سال ۲۰۱۹ چالش‌های عمده‌ای را برای جامعه علمی ایجاد کرده است. با این حال، این بحران، فرصت‌هایی را برای انجام فعالیت‌های علمی جدید به ویژه در زمینه بیوتکنولوژی فراهم نموده است. ایکسیا (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای به بررسی تحقیقات در زمینه نگارش رساله دکتری طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹ پرداخته است. وی اظهار می‌نماید که دانشجویان دکتری پس از دریافت مدرک، نویسندگان تازه‌کار یا پژوهشگرانی تازه‌کار خواهند شد. آن‌ها برای غلبه بر فشار پژوهش و انتشار مطالعات خود به پشتیبانی نیاز دارند. انتشار علمی در مجلات برتر یا توسط ناشران برتر قطعاً حس موفقیت را برای پژوهشگران تازه‌کار به ارمغان می‌آورد. کلیک (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «شناسایی چالش‌های پژوهشی

نبوده است. لذا فعالیت‌های پژوهشی نیز دست‌خوش تحولات و دگرگونی‌هایی شده‌اند. البته باید توجه داشت که با توجه به همه چالش‌هایی که برای حوزه‌های پژوهشی به وجود آمده، پژوهشگران می‌توانند از این شرایط برای یافتن ایده‌های جدید پژوهشی بهره‌مند گردند. بر این اساس با توجه به بررسی پژوهش‌های انجام شده می‌توان به اهمیت فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان پی‌برد چرا که شناسایی چالش‌های پژوهشی موجود در میان دانشجویان و رفع این چالش‌ها، پیامدهای زیادی برای ذینفعان مختلف از جمله اساتید و سیاست‌گذاران آموزشی خواهد داشت. همچنین رفع موانع سازمانی، اقتصادی و چالش‌های پیش‌رو در روند فعالیت‌های پژوهشی سبب افزایش انگیزه و تمایل دانشجویان برای انجام فعالیت‌های پژوهشی می‌گردد. با توجه به اینکه در داخل و خارج از کشور، پژوهشی به طور اختصاصی به بررسی چالش‌های پژوهشی دانشجویان در دوران همه‌گیری بیماری کرونا انجام نشده است. لذا پژوهش حاضر با هدف شناسایی چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی تعریف شد. پژوهشگران بر آنند تا برای فهم چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی با یک فراترکیب، یافته‌های مطالعات جهانی و در ادامه به پشتوانه بهره‌گیری از پدیدارشناسی، تجارب زیسته دانشجویان تحصیلات تکمیلی یک دانشگاه ایرانی را در اختیار مخاطب قرار دهند تا بتوانند نقش و سهمی اندک در رشد بدنه دانش در این زمینه داشته باشند.

روش کار

این پژوهش از نوع چندروشی کیفی بوده و با استفاده از دو طرح کیفی فراترکیب و پدیدارشناسی انجام شده است. بر این اساس بخش روش‌شناسی و یافته‌ها نیز به صورت مجزا ارائه شده است.

طرح فراترکیب

طرح فراترکیب بر مبنای روش شش مرحله‌ای ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) انجام شد. بر این اساس، تیم فراترکیب با حضور دو نفر متخصص برنامه‌ریزی

آموزشی، فرهنگی، ارتباطی، ساختاری-اداری، مدیریتی-اجرایی و فردی-انگیزشی و کارآمدی فعالیت‌های پژوهشی در پیش از بحران شیوع کرونا نیز مورد توجه پژوهشگران بوده است. به طور نمونه نتایج مطالعه رضانی و همکاران (۱۳۹۷) نشان داد که وجود موانع زیرساختی، اقتصادی، آموزشی، فرهنگی، ارتباطی، ساختاری-اداری، مدیریتی-اجرایی و فردی-انگیزشی از جمله چالش‌هایی هستند که بر ناکارآمدی فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه فرهنگیان مؤثرند. بر این اساس بهبود ساختار مدیریتی، اصلاح ساختار جذب اساتید دانشگاه، ارتقای سطح علمی اساتید، توسعه منابع مالی، امکانات و تسهیلات پژوهشی، توجه به علاقه‌مندی‌های دانشجویان، اصلاح مدیریت و سیاست‌گذاری‌های پژوهشی از جمله راه‌کارهایی برای رفع چالش‌های پژوهشی حاکم بر دانشگاه فرهنگیان شناسایی شدند. با توجه به مواردی که در پیش گفته شد می‌توان ادعان نمود که اگرچه ویروس کرونا تأثیر چشمگیری در پیشرفت روند آموزشی داشته است، اما دانشگاه‌ها ممکن است از این فرصت پیش‌بینی نشده برای احصاء کمبودها و سرعت بخشیدن به اصلاح دوره‌های پژوهشی برخاستند و طریق محتوای دوره‌های نوآورانه، فناوری پیشرفته و مدیریت کارآمد استفاده کنند. در حال حاضر دفاع از رساله به صورت و شیوه برخط در دسترس است، که از جنبه مثبت باعث صرفه‌جویی در وقت و کاهش هزینه‌های دانشجویان شده است. همچنین به مشاوران مطالعاتی اجازه داده شده است که اهداف پروژه پژوهشی دانشجویان سال آخر را تغییر دهند و وظایفی را که می‌توانند در خانه یا سایر اماکن در دسترس انجام دهند، تعیین نمایند (دمایکور ۲۰۲۰). سرانجام آنکه این بیماری به شدت بر سلامت، اقتصاد و تحرک اجتماعی مردم در کشورهای مختلف جهان تأثیر گذاشته است. اقدامات انجام‌شده توسط مقامات و مسئولان بهداشتی برای کاهش نرخ ابتلا، مستلزم اعمال اقدامات شدیدی برای ایجاد فاصله‌گذاری اجتماعی می‌باشد. تقریباً تمام فعالیت‌های زندگی روزمره افراد توقف شده و روند علمی نیز از این قاعده مستثنی

شوند، مطابق نظر برخی ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) پژوهش‌های مورد بازنگری در فراترکیب باید با روش تحقیق کیفی (و یا ترکیبی برای استفاده از بخش کیفی آن) انجام شده باشد.

• مقاله‌هایی که در یافته‌ها یا بحث و نتیجه‌گیری آنها، به پژوهش‌های دانشجویان نپرداخته باشند.

در این مرحله ۴ منبع به دلیل عدم ارتباط با سؤال پژوهش، ۶ پژوهش کمی و ۵ مقاله که دارای بحث و نتیجه‌گیری نامرتب بودند کنار گذاشته شدند و ۴۵ منبع برای بررسی بیشتر وارد مرحله بعد شدند.

در این مرحله، از منابعی که مربوط به نویسندگان مشترک یا دارای یافته‌های تکراری بودند یکی از آنها حذف و پژوهش کامل‌تر باقی ماند. به این ترتیب ۴ منبع دیگر نیز حذف و در نهایت تعداد ۴۱ منبع برای ورود به مرحله بعدی باقی ماند. در قدم بعدی، باید کیفیت روش‌شناختی مطالعات، مورد ارزیابی قرار گیرد. هدف از این گام، حذف منابعی است که پژوهشگر به یافته‌های آنها اعتمادی نداشته باشد. بنابراین ممکن است مطالعه‌ای که باید در تلفیق وجود داشته باشد رد شود. به همین دلیل ابزار ارزیابی حیاتی مورد استفاده قرار گرفت که لیست کامل و جامعی از سؤالات را ارائه می‌دهد و برای تعیین اعتبار، کاربردی بودن و تناسب پژوهش به کار برده می‌شود (گلین ۲۰۰۶). به این منظور، سیاهه واریسی ۱۰ سؤالی جهت بررسی دقت، اعتبار و اهمیت مطالعات کیفی تهیه شد. سؤالات شامل بررسی اهداف پژوهش، منطق روش، طرح پژوهش، روش نمونه‌گیری، روش جمع‌آوری داده‌ها، رابطه پژوهشگر و شرکت‌کنندگان، ملاحظات اخلاقی، اعتبار تجزیه و تحلیل داده‌ها، بیان واضح یافته‌ها و ارزش پژوهش بود. هنگام استفاده از این ابزار، منابع مطالعه شده و برای هر منبع به لحاظ دارا بودن ویژگی‌های بالا امتیازی بین ۱ تا ۵ در نظر گرفته شد. بر اساس مقیاس ۵۰ امتیازی این روش، هر منبع بر اساس درجه کیفی و مطابق طیف: خیلی خوب «۵۰-۴۱»، خوب «۴۰-۳۱»، متوسط «۳۰-۲۱»، ضعیف «۲۰-۱۱»

درسی، یک نفر متخصص در حوزه مدیریت آموزش عالی و یک نفر متخصص در پژوهش‌های فراترکیب تشکیل شد و مراحل زیر صورت گرفت:

مرحله اول) تنظیم سؤال پژوهش

سؤال اصلی پژوهش این بود که چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دوران شیوع ویروس کرونا چیست؟

مرحله دوم) جستجوی نظام‌مند ادبیات

در این پژوهش پنج پایگاه داده لاتین شامل «اسکوپوس»، «امرال»، «ساینس دایرکت»، «اشپرینگر» و «پروکوئست» برای مطالعات خارجی و دو پایگاه داده به زبان فارسی شامل «پایگاه نشریات کشور» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» انتخاب شدند. برای جستجوی مقالات در این پایگاه‌ها از واژه‌های کلیدی «پژوهش دانشجویان»، «مدیریت پژوهش دانشجویان»، «نظارت بر پژوهش دانشجویان»، «پروژه‌های پژوهشی دانشجویان» و «پایان‌نامه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی» استفاده و مقالات مرتبط در بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ جمع‌آوری گردید.

مرحله سوم: ارزیابی کیفیت

پس از جستجو اولیه پایگاه داده‌های مذکور، در مجموع تعداد ۶۰ منبع با کلید واژه‌های اشاره شده به دست آمد. فرایند بازبینی شامل بررسی عنوان منابع، چکیده و محتوای آنها بود و در هر مرحله متناسب با معیارهای پذیرش (زبان پژوهش‌ها فارسی و انگلیسی، زمان انجام پژوهش‌ها از سال ۲۰۱۵ تا سال ۲۰۱۹، پژوهش‌های ترکیبی یا کیفی) مورد بررسی قرار گرفت. پژوهش‌های زیر از فرایند تجزیه و تحلیل کنار گذاشته شدند:

• موضوع یا محتوای آنها متناسب با موضوع پژوهش حاضر (پژوهش‌های دانشجویان) نبودند.

• با روش تحقیق کمی انجام شده بودند. از آنجا که پژوهش‌های کیفی (از جمله فراترکیب) با هدف کشف و پژوهش‌های کمی با هدف توضیح یا تبیین انجام می-

شرایط پژوهش را معرفی نمایند تا با آنان نیز مصاحبه شود. پاسخ‌های ارائه شده به صورت متن یا صوت در قالب یک مجموعه عیناً پیاده‌سازی و تجمیع گردید. داده‌های این بخش پس از ۲۳ مصاحبه اشباع گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون صورت پذیرفت. مضامین شناسایی شده مجدداً در جلسه بحث گروهی متمرکز با استفاده از شبکه اجتماعی مجازی مورد بررسی قرار گرفتند تا در نهایت روی مقولات استخراج شده توافق حاصل گردید. با ارائه توضیحات لازم در مورد اهمیت و هدف‌های پژوهش، عدم اجبار در پاسخ، عدم دریافت مشخصات فردی دانشجویان، محرمانگی و عدم افشای نظرات به سایرین، اطمینان از حذف فایل‌های صوتی پس از یادداشت، استفاده از نتایج نظرات صرفاً جهت ارتقای و بهبود کیفیت پژوهش و اطلاع نتایج به دانشجویان رعایت گردید. برای اطمینان از صحت تفسیر و برداشت پژوهشگران از اظهارات هر شرکت‌کننده، در صورت نیاز، مجدداً با وی تماس گرفته و صحت تفسیرها دوباره بررسی گردید و در صورت نیاز تغییرات لازم انجام شد. در نهایت پس از ۲۳ مصاحبه، فرایند گردآوری داده‌ها برای تحلیل نهایی به اشباع رسید.

یافته‌ها

با توجه به اجرای مستقل دو طرح کیفی، یافته‌ها نیز به صورت مجزا ارائه شده و در نهایت یافته‌های دو بخش پس از ادغام با یکدیگر در قالب یافته نهایی گزارش شده است.

یافته‌های فراترکیب

ابتدا تمام عوامل استخراج شده از پژوهش‌ها به عنوان کد در نظر گرفته شد و سپس طبق قاعده‌های تقلیل با در نظر گرفتن مفهوم هر یک از کدها، کدها خلاصه شد. سپس این کدها بر اساس مفاهیم مرتبط با مفهوم پژوهش‌های دانشجویان، در دو مضمون اصلی و ۱۸ مضمون فرعی طبقه‌بندی شدند. نتایج در جدول ۱ ارائه شده است.

و خیلی ضعیف «۱۰-۰» دسته‌بندی شدند. بر این اساس، ۹ منبع به دلیل کسب امتیاز ضعیف و خیلی ضعیف حذف شدند و ۲۷ منبع در فرایند ارزیابی پذیرفته شدند که از این تعداد ۱۴ منبع امتیاز متوسط، ۷ مقاله امتیاز خیلی خوب و ۶ مقاله امتیاز خوب را کسب کردند.

مرحله چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی

در این مرحله، پژوهشگران به طور پیوسته، ۴۱ مقاله منتخب و نهایی شده را به منظور دستیابی به یافته‌ها درون محتوایی مجزایی که در آنها مطالعات اصلی انجام شده‌اند، چندبار مرور کرده به استخراج کدها از متون انتخابی اقدام شد. برای استخراج کدها سؤال اصلی پژوهش ملاک عمل قرار گرفت.

مراحل پنجم (ترکیب یافته‌های کیفی) و ششم (اعتباریابی یافته‌های کیفی) فراترکیب در بخش یافته‌ها ارائه شده است.

طرح پدیدارشناسی

طرح پدیدارشناسی بر مبنای الگوی هفت مرحله‌ای کلایزی (۱۹۷۸) انجام شد. این الگو شامل هفت مرحله: (۱) خواندن دقیق همه توصیف‌ها و یافته‌های مهم شرکت‌کنندگان، (۲) استخراج عبارت‌های مهم و جمله‌های مرتبط با پدیده، (۳) مفهوم‌بخشی به جمله‌های مهم استخراج شده، (۴) مرتب‌سازی توصیف‌های شرکت‌کنندگان و مفاهیم مشترک در دسته‌های خاص، (۵) تبدیل همه نظرات استنتاج شده به توصیف‌های جامع و کامل، (۶) تبدیل توصیف‌های کامل پدیده به یک توصیف واقعی خلاصه و مختصر و (۷) معتبرسازی نهایی می‌باشد.

شرکت‌کنندگان بالقوه در این بخش تمامی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بودند. برای انتخاب از رویکرد هدفمند ملاکی، تکنیک گلوله برفی و معیار اشباع نظری استفاده شد. شرط انتخاب، تمایل به شرکت در پژوهش، اتمام آموزش نظری و تعریف موضوع پایان نامه بود. در ابتدا دو نفر از دانشجویان دارای شرایط ورود به پژوهش شناسایی شدند. از آنان خواسته شد تا سایر دانشجویان دارای

جدول ۱. مضامین مستخرج از فراترکیب

Table 1: Themes extracted from the meta-synthesis

مضمون اصلی	مضامین فرعی	منبع
چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی پیش از شیوع ویروس کرونا	روشن نبودن راهنمای تهیه و تدوین طرح پژوهشی	رضانی و همکاران (۱۳۹۷)، ستوده و همکاران (۲۰۱۴)
	محدودیت ارتباطات بین‌المللی	جکسون و همکاران (۲۰۱۹)، کاتز (۲۰۱۸)
	عدم حضور پرسنل پشتیبانی فنی	آرونات (۲۰۲۰)، مندوزا و همکاران (۲۰۲۰)، حیدری و همکاران (۱۳۹۵)
	عدم تشویق و ترغیب پژوهشگران به انجام پژوهش	حیدری و همکاران (۱۳۹۵)، فرجی ارمکی و همکاران (۲۰۱۵)، ستوده و همکاران (۲۰۱۴)
	کمبود منابع مالی	مندوزا و همکاران (۲۰۲۰)، نوری و لارسون (۲۰۱۹)، البوسیدی و تار (۲۰۱۸)، کاتز (۲۰۱۸)، ستوده و همکاران (۲۰۱۴)، رضانی و همکاران (۱۳۹۷)، حیدری و همکاران (۱۳۹۵)
	ضعف در مهارت نوشتن مقاله	نویل و مکالپین (۲۰۱۹)، لی و هو (۲۰۱۹)، راپ و اوت (۲۰۱۷)، باچر و نیل (۲۰۱۸)
	نداشتن وقت آزاد دانشجویان شاغل	نوری و لارسون (۲۰۱۹)، ویکستر و همکاران (۲۰۱۷)
	کم توجهی به خلاقیت‌های اعضای هیأت علمی	فرجی ارمکی و همکاران (۲۰۱۵)، ستوده و همکاران (۲۰۱۴)
	عدم وجود فضای مناسب پژوهشی	حیدری و همکاران (۱۳۹۵)، رضانی و همکاران (۱۳۹۷)، ستوده و همکاران (۲۰۱۴)
	عدم وجود مشاوره پیش از تدوین پروژه پژوهشی	ستوده و همکاران (۲۰۱۴)
چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی پس از شیوع ویروس کرونا	مشخص نبودن اولویت‌ها و نیازهای پژوهشی در سطح دانشگاه	فرجی ارمکی و همکاران (۲۰۱۵)، ستوده و همکاران (۲۰۱۴)
	ارجحیت آموزش بر پژوهش در دانشگاه	رضانی و همکاران (۱۳۹۷)، ستوده و همکاران (۲۰۱۴)، حیدری و همکاران (۱۳۹۵)
	وجود ایده‌های ناب پژوهشی علیرغم تغییرات جامعه	کاسکنوجا (۲۰۱۹)، لارسون (۲۰۱۸)، راف (۲۰۱۶)، حیدری و همکاران (۱۳۹۵)
	رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی	مندوزا و همکاران (۲۰۲۰)، شارپ و همکاران (۲۰۲۰)
	دسترسی دانشجویان به پایگاه‌های اطلاعاتی	ماه و همکاران (۲۰۱۹)، اسکوماکر و افنالر (۲۰۱۸)، اکادا و آندرسن (۲۰۱۸)، نگرته و مک‌کرات (۲۰۱۸)، کلیک (۲۰۱۸)، اکادا و آندرسن (۲۰۱۸)، ریچی و ریگانو (۲۰۱۶)، راپ و اوت (۲۰۱۷)
	عدم وجود انگیزه	موننادون‌توماس و پینتولویز (۲۰۲۰)، لارسون (۲۰۱۸)، راف (۲۰۱۶)، اسکوماکر و افنالر (۲۰۱۸)
	وجود اضطراب	موننادون‌توماس و پینتولویز (۲۰۲۰)، نوری و لارسون (۲۰۱۹)، اسکوماکر و افنالر (۲۰۱۸)
	تشکیل تیم‌های پژوهشی	خا (۲۰۱۹)، اسکندر و همکاران (۲۰۱۸)، لارسون (۲۰۱۸)، میکالنت و همکاران (۲۰۱۸)، راپ و اوت (۲۰۱۷)، گودیر و همکاران (۲۰۱۷)، ریچی و ریگانو (۲۰۱۶)

اعتبار داده‌های فراترکیب با استفاده از تکنیک‌های اعتبارپذیری و انتقال‌پذیری از طریق خودبازبینی پژوهشگران و هم‌سوسازی داده‌ها و اعتمادپذیری با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و هم‌سوسازی

در سراسر فرایند فراترکیب تلاش گردیده تا با فراهم کردن توضیحات و توصیف واضح و روشن برای گزینه‌های موجود، مراحل پژوهش به دقت طی شده و در زمان لازم از ابزارهای مناسب جهت ارزیابی پژوهش‌ها استفاده شود.

پذیرفت لذا از اعتبار توصیفی، تفسیری، نظری و پراگماتیک (ساندلوسکی و باروسو ۲۰۰۷) برخوردار می‌باشد. همچنین از نظریات خبرگان موضوعی در خصوص کدگذاری‌های انجام شده بهره گرفته شد. در این راستا گروه کانونی با شرکت ۵ نفر از اساتید دانشگاه شیراز برگزار شد و با استفاده از رویکرد توافق محور بر مضامین اصلی و فرعی شناسایی شده توافق حاصل گردید.

یافته‌های پدیدارشناسی

با مطالعه و تحلیل مصاحبه‌های انجام شده، همه ایده‌های مستقل در قالب مضامین پایه شناسایی شدند و در صورت وجود بخش‌هایی با مضامین مشابه در پاسخ‌های قبلی، از همان مضمون قبلی اختصاص داده شده به عنوان شواهد مفهومی استفاده شد. در نهایت ۲۵ مضمون پایه شناسایی گردید که در جدول ۲، هر یک از مضامین پایه به همراه تعدادی از شواهد مربوطه ارائه شده است:

پژوهشگران (لینکلن و گوبا ۱۹۸۵) تعیین شد. همچنین برای اطمینان بیشتر از روش توافق بین دو کدگذار و ضریب کاپا استفاده شده است. بدین صورت که پژوهشگر دیگری در حوزه تعلیم و تربیت بدون اطلاع از نحوه ادغام کدها و مفاهیم ایجاد شده توسط پژوهشگران حاضر، اقدام به دسته‌بندی کدها و مفاهیم نموده سپس با مفاهیم ارائه شده توسط پژوهشگران مقایسه شده است. در نهایت با توجه به تعداد مفاهیم ایجاد شده مشابه و متفاوت، ضریب کاپا برابر با ۰/۸۸ محاسبه شده است که نشان می‌دهد نتایج پژوهش، از قابلیت اطمینان زیادی برخوردارند. همچنین، در طول فرایند پژوهش، منابع استفاده شده توسط دو نفر از پژوهشگران به صورت مستقل جست‌وجو شده و مورد ارزیابی قرار گرفته است. جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی برگزار گردید. همچنین مستندسازی از تمام فرایندها، رویه‌ها و تغییرات در روند کار و نتایج صورت

جدول ۲: مضامین مستخرج از مصاحبه با دانشجویان تحصیلات تکمیلی

Table 2: Themes extracted from interviews with students

مضامین پایه	شواهد مفهومی
۱) عدم دسترسی به اساتید راهنما	... بزرگ‌ترین اشکال اینه که بعضی از اساتید راهنما با دانشجویان همکاری نمی‌کنند و ما به عنوان دانشجو به اساتیدمون دسترسی نداریم ...
۲) عدم دسترسی به کتابخانه دانشگاه	... من به شخصه قبلاً از کتابخونه دانشگاه خیلی استفاده می‌کردم اما کرونا که اومد دیگه نتونستم از کتابخونه استفاده کنم ...
۳) عدم دسترسی به تمامی مقالات	... یکی از بزرگ‌ترین چالش‌هایی که به همه نوع مقاله دسترسی نداشتیم ...
۴) عدم دسترسی به پایان‌نامه‌های دانشگاهی	... و اینکه به هیچ پایان‌نامه‌ای دسترسی نداشتیم اما قبل از اینکه دانشگاه تعطیل بشه می‌تونستم از پایان‌نامه‌های موجود در دانشگاه استفاده کنم.
۵) عدم وجود انگیزه	... از طرفی تعطیل شدن دانشگاه انگیزه و شور و نشاط کافی را از بین برد و نوعی بی‌انگیزی بی‌انگیزی در من ایجاد شد اما من به ...
۶) ایجاد وقت آزاد برای دانشجویان شاغل	... اما من به عنوان یک دانشجوی شاغل با تعطیلی دانشگاه وقت کافی برای نوشتن مقاله ندارم ...
۷) وجود ایده‌های ناب پژوهشی علیرغم تغییرات جامعه	... با آمدن کرونا ایده‌های جدیدی برای نوشتن مقاله ایجاد شد و کلی موضوع جدید برای نوشتن پژوهش‌های دست اول به وجود آمد ...
۸) برهم خوردن زندگی عادی	... با آمدن ویروس کرونا زندگی روزمره مردم مختل شده ...
۹) عدم ارتباط حضوری با همکلاسی‌ها	... نمی‌تونستم با همکلاسیام مثل قبل ارتباط برقرار کنم ...

مضامین پایه	شواهد مفهومی
۱۰) کم رنگ شدن پژوهش‌های گروهی	نوشتن مقاله‌های گروهی هم خیلی کم رنگ شد چون دانشجویان دیگر را نمی‌دیدند
۱۱) عدم دسترسی به سخت‌افزار مورد نیاز	... بعضی از دانشجویان مناطق محروم به اینترنت دسترسی ندارند ...
۱۲) نداشتن زمان کافی برای دانشجویان متأهل	... از طرفی با آمدن کرونا زمان کافی و فراغت لازم برای دانشجویان متأهل از بین رفت ...
۱۳) اضطراب	... اینکه اضطراب بیماری خیلی بد بود و زندگی ما را متشنج کرد ...
۱۴) ابتلا به بیماری کرونا	... بعضی از دانشجویان درگیر بیماری کرونا شدن که باعث شد از درس و پژوهش عقب بمانند ...
۱۵) ایجاد بی‌نظمی در کارها	... و چون اولین بار بود که دانشجویان با آموزش‌های مجازی سروکله می‌زدند بی‌نظمی زیادی تو کارا پیش می‌ومد ...
۱۶) ایجاد جو رقابتی میان دانشجویان	... کرونا از طرفی باعث شد که دانشجویان همدیگر را نبینند و به جو رقابتی ایجاد بشه که هر کسی تلاش می‌کرد که از بقیه عقب نیفته ...
۱۷) تعریف موضوعات پژوهشی بکر	... بروز کرونا باعث شد فرصت تفکر و ایده‌پردازی برای دانشجویان به وجود بیاد ...
۱۸) حمایت اساتید از ایده‌های پژوهشی	... بعضی از اساتید از ایده‌های مقاله‌های دانشجویان استقبال می‌کردند ...
۱۹) همکاری اساتید با دانشجویان فعال	... استادان با دانشجویان فعال شروع به نوشتن مقاله کردند ...
۲۰) تشکیل تیم‌های پژوهشی	... با تشکیل گروه‌های مقاله‌نویسی سعی کردم از این فرصت استفاده کنم و تندرستند مقاله بنویسم ...
۲۱) برگزاری همایش‌های مختلف غیر حضوری	... همایش‌های مختلف غیر حضوری هم به وجود آمد ...
۲۲) داشتن فرصت کافی برای انجام فعالیت‌های پژوهشی	... خیلی از دانشجویان از این فرصت تعطیلات کرونایی برای نوشتن رساله و پایان‌نامه‌هاشون استفاده کردن چون کلاس‌ها غیر حضوری شده بود زمانی که می‌خواستیم صرف رفت و آمد کنیم صرف نوشتن مقاله می‌گرم و به فرصت طلایی و بکر برای دانشجویانی که قصد ادامه تحصیل آسان داشتند به وجود آمد و می‌توانستند از این زمان استفاده کنند و رزومه پژوهشی خوبی از خودشان به جا بگذارند ...
۲۳) عدم مهارت کافی برای انجام پژوهش	... بعضی دانشجویان مهارت کافی برای نوشتن مقاله نداشتند، با روند مقاله‌نویسی آشنا نبودند و باعث می‌شد حتی با وجود داشتن علاقه و انگیزه باز هم نتونن مقاله بنویسن ...

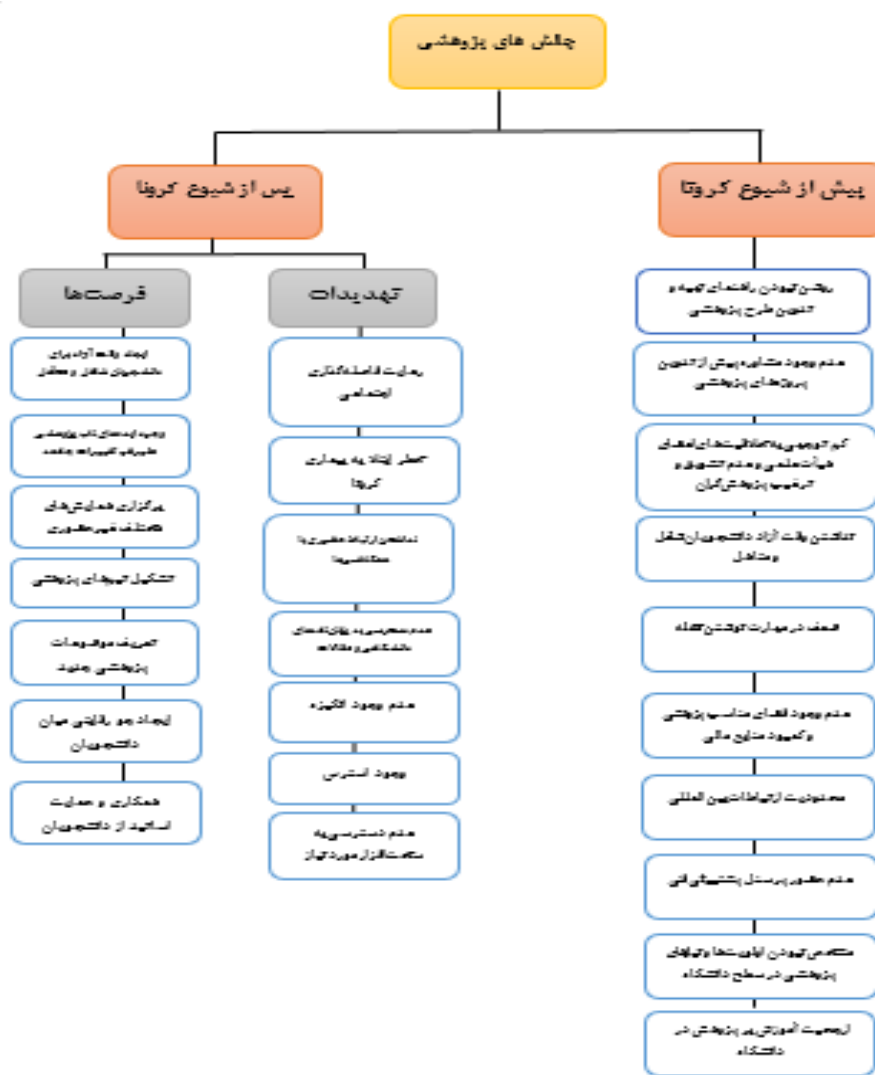
پاسخ‌های ارائه شده و مقایسه با مقولات استخراج‌شده توسط پژوهشگران، هم‌سویی نگرش پژوهشگران و متخصص موضوعی ایجاد شد. برای تعیین میزان پایایی از آلفای کریپن‌دورف و بر اساس فرمول $\alpha = 1 - \frac{D_o}{D_c}$ که در آن Do عدم توافق مشاهده

اعتبار داده‌های پدیدارشناسی با استفاده از تکنیک‌های تأییدپذیری از طریق خودبازبینی پژوهشگران و اعتمادپذیری با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و هم‌سوسازی پژوهشگران تعیین شد. علاوه بر پژوهشگران، متن پرسشنامه مصاحبه در اختیار متخصص دیگری قرار داده شد. پس از استخراج دوباره مقولات فرعی از

شده و DC عدم توافق مورد انتظار است. فرایند محاسبه DC و Do به سطح سنجش متغیر مورد مطالعه بستگی دارد. آلفای کریپیندورف جهت حدود ۱۶ یادداشت مصاحبه، عددی حدود ۰/۸۴ را در مورد مضامین مطلوبیت نشان داد که نشان پایایی قابل قبول تحلیل انجام شده است.

یافته نهایی

با جمع بندی مضامین مستخرج از طرح فراترکیب و مصاحبه با دانشجویان و حذف موارد مشترک، در نهایت مدل نهایی چالش های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دوران پیش و پس از شیوع ویروس کرونا به صورت شکل ۱ تدوین گردید.

شکل ۱: چالش های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دوران پیش و پس از شیوع ویروس کرونا

Figure 1: Research challenges for graduate students before and after the outbreak of Covid-19

تحصیلات تکمیلی و در ادامه تجارب زیسته دانشجویان تحصیلات تکمیلی یک دانشگاه ایرانی را مورد کاوش قرار داد. در بخشی از پژوهش با استفاده از طرح فراترکیب کاوش دانش موجود در زمینه چالش های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی با استفاده از رویکرد شش

بحث

هدف از پژوهش حاضر، شناسایی چالش های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دوران پیش و پس از شیوع ویروس کرونا بود. این پژوهش، همزمان کاوش دانش موجود در زمینه چالش های پژوهشی دانشجویان

ارمکی و همکاران (۲۰۱۵) و ستوده و همکاران (۲۰۱۴) بوده است. از جمله یافته‌های مطالعه توجه به عامل کمبود منابع مالی برای انجام کارآمد و به ثمر نشستن پژوهش‌های دانشگاهی است که هم موجب عطف توجه پژوهشگران خارجی از جمله مندوزا و همکاران (۲۰۲۰)، نوری و لارسون (۲۰۱۹)، البوسیدی و تار (۲۰۱۸)، کاتز (۲۰۱۸)، و هم کانون توجه پژوهشگران داخل کشور از جمله ستوده و همکاران (۲۰۱۴)، رضانی و همکاران (۱۳۹۷) و حیدری و همکاران (۱۳۹۵) بوده است. پژوهشگران متعددی از جمله نویل و مکالپین (۲۰۱۹)، لی و هو (۲۰۱۹)، راپ و اوت (۲۰۱۷)، باچر و تیل (۲۰۱۸) به موضوع ضعف در مهارت نوشتن مقاله از سوی دانشجویان اشاره نموده‌اند که این موضوع چالشی فراگیر هم برای دانشجویان و هم اعضای هیئت علمی راهبر و ناظر دانشجویان مسئله‌ساز است. یافته‌های مطالعه نشان داد که دغدغه نداشتن وقت آزاد دانشجویان شاغل، چالشی جدی است که بر کیفیت کارهای پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی اثرگذار است. این موضوع از سوی پژوهشگرانی همچون نوری و لارسون (۲۰۱۹) و ویکستر و همکاران (۲۰۱۷) مطرح شده است که فائق آمدن بر آن نیازمند مدیریت زمان جدی دانشجویان است. یافته‌های مطالعه همچنین نشان داد که در نظام تولید دانش انتظارات از دانشجویان تحصیلات تکمیلی بالا است و به خلاقیت دانشجویان بهای زیادی داده می‌شود و در سایه این توجهات به خلاقیت‌های اعضای هیئت علمی کم توجهی می‌گردد و اگر به نظام تولید دانشگاهی به عنوان یک سیستم نگرسته شود، عدم توجه به این مولفه در کارکرد جامع نظام تولید دانش ممکن است خلل وارد نماید، موضوعی که از سوی پژوهشگرانی از جمله فرجی ارمکی و همکاران (۲۰۱۵) و ستوده و همکاران (۲۰۱۴) به خوبی اشاره شده است.

مطالعات نشان داده‌اند که فضای مناسب پژوهشی در کارآمدی پژوهش اثر گذار است، موضوعی که حداقل از سوی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در داخل کشور

مرحله‌ای ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) انجام گردید. یافته‌های این بخش مطالعه نشان داد که روشن نبودن راهنمای تهیه و تدوین طرح پژوهشی، عدم وجود مشاوره پیش از تدوین پروژه‌های پژوهشی، کم توجهی به خلاقیت‌های اعضای هیئت علمی و عدم تشویق و ترغیب پژوهشگران، نداشتن وقت آزاد دانشجویان شاغل و متأهل، ضعف در مهارت نوشتن مقاله، عدم وجود فضای مناسب پژوهشی و کمبود منابع مالی، محدودیت ارتباطات بین‌المللی، عدم حضور پرسنل پشتیبانی فنی، مشخص نبودن اولویت‌ها و نیازهای پژوهشی در سطح دانشگاه و ارجحیت گفتمان آموزش بر پژوهش در دانشگاه از جمله چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی به شمار می‌رود که کانون توجه پژوهشگران و مطالعات حوزه آموزش عالی بوده است.

به طور مثال روشن نبودن راهنمای تهیه و تدوین طرح پژوهشی یکی از چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی است که مطالعات رضانی و همکاران (۱۳۹۷) و ستوده و همکاران (۲۰۱۴) به آن اشاره نموده‌اند. یکی از چالش‌های پژوهش و تولید دانش در نظام دانشگاهی محدودیت ارتباطات بین‌المللی است که مورد توجه پژوهشگرانی از جمله جکسون و همکاران (۲۰۱۹) و کاتز (۲۰۱۸) قرار گرفته است. آرونات (۲۰۲۰)، مندوزا و همکاران (۲۰۲۰) و حیدری و همکاران (۱۳۹۵) پشتیبانی فنی و عدم حضور پرسنل پشتیبانی فنی به عنوان یاری‌گر دانشجویان تحصیلات تکمیلی در نظام تولید دانش و پژوهش را از جمله دغدغه‌های دانشجویان دانسته‌اند.

در ادامه یافته‌های مطالعه و فراترکیب نشان داد که تشویق و ترغیب پژوهشگران به انجام پژوهش مسئله جدی است که معمولاً در محیط‌های تولید دانش از آن غفلت شده است و پژوهشگران و به طور ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی از عدم تشویق و ترغیب پژوهشگران به انجام پژوهش گلایه‌مندند، توجه به این موضوع مورد توجه پژوهشگرانی از جمله حیدری و همکاران (۱۳۹۵)، فرجی

گرفته است. البته این چالش در بسیاری از محیط‌های علمی مدیریت شده است؛ اما به هر حال هنوز یک چالش جدی بویژه در محیط‌های پژوهشی داخل کشور است.

دسترسی دانشجویان به پایگاه‌های اطلاعاتی یکی از چالش‌های جدی دانشجویان در این روزها است که منحصر به محیط‌های پژوهشی و دانشگاهی یک کشور خاص نمی‌باشد و دانشجویان تحصیلات تکمیلی از آن گلایه‌مندند و این موضوع به خوبی در پژوهش‌های ماه و همکاران (۲۰۱۹)، اسکوماکر و افنالر (۲۰۱۸)، اکادا و آندرسن (۲۰۱۸)، نگر تی و مک‌گرات (۲۰۱۸)، کلیک (۲۰۱۸)، اکادا و آندرسن (۲۰۱۸)، ریچی و ریگانو (۲۰۱۶) و راپ و اوت (۲۰۱۷) اشاره شده است.

عدم وجود انگیزه دانشجویان تحصیلات تکمیلی در سال‌های اخیر به شدت احساس می‌گردد و پژوهش‌های مونتادون توماس و پینتولوپز (۲۰۲۰)، لارسون (۲۰۱۸)، اسکوماکر و افنالر (۲۰۱۸) و راف (۲۰۱۶) به این موضوع به عنوان یک چالش جدی نگریسته‌اند که نیازمند هم‌افزایی و نقش‌آفرینی بیش از پیش اعضای هیئت علمی و سایر کنش‌گران نظام دانشگاهی است. وجود اضطراب در برخی از رشته‌ها و خصوصاً در هنگام نگارش و کار بر روی رساله در دانشجویان دیده می‌شود. این روزها اضطراب در بین دانشجویان و محیط‌های پژوهشی افزایش یافته است (مونتادون توماس و پینتولوپز ۲۰۲۰؛ نوری و لارسون ۲۰۱۹؛ اسکوماکر و افنالر ۲۰۱۸). تشکیل تیم‌های پژوهشی یکی از چالش‌های اساسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی است. موضوعی که توجه به آن هم‌افزایی و موفقیت عرضه دستاوردهای پژوهشی را دوچندان خواهد نمود. توجه به این موضوع نیز کانون توجه پژوهش‌های علمی پژوهشگرانی از جمله خا (۲۰۱۹)، اسکاندر و همکاران (۲۰۱۸)، لارسون (۲۰۱۸)، میکاللت و همکاران (۲۰۱۸)، راپ و اوت (۲۰۱۷)، گودیر و همکاران (۲۰۱۷) و ریچی و ریگانو (۲۰۱۶) بوده است.

در ادامه مطالعه به کاوش تجارب زیسته دانشجویان تحصیلات تکمیلی در یک دانشگاه ایرانی پرداخته شد. در

توسط پژوهش‌هایی اشاره شده است (حیدری و همکاران ۱۳۹۵؛ رضانی و همکاران ۱۳۹۷؛ ستوده و همکاران ۲۰۱۴). نگارش پیشنهادیه پژوهشی یکی از مراحل اصلی پژوهش به‌ویژه در دوره تحصیلات تکمیلی است که دانشجویان دوره کارشناسی ارشد و دکتری با آن مواجه هستند. در این راستا یکی از چالش‌های کلیدی در این مسیر عدم وجود مشاوره پیش از تدوین پروژه پژوهشی است که برخی از مطالعات به آن اشاره نموده‌اند (ستوده و همکاران ۲۰۱۴). در ادامه سیری در مطالعات انجام شده و یافته‌های مطالعه نشان داد که از منظر پژوهشگرانی همچون فرجی ارمکی و همکاران (۲۰۱۵) و ستوده و همکاران (۲۰۱۴) مشخص نبودن اولویت‌ها و نیازهای پژوهشی در سطح دانشگاه از جمله چالش‌هایی است که بر ذهنیت و اقدام دانشجوی تحصیلات تکمیلی برای ورود به عرضه پژوهش اثر دارند. برخی از یافته‌ها نیز نشان داد در نظام دانشگاهی ارجحیت گفتمان آموزش بر پژوهش در دانشگاه دیده می‌شود. این یافته در مطالعات رضانی و همکاران (۱۳۹۷)، ستوده و همکاران (۲۰۱۴) و حیدری و همکاران (۱۳۹۵) به چشم می‌خورد. شایان ذکر است تأیید این یافته و لحاظ نمودن آن به عنوان یک چالش در دنیای پژوهشی، نیازمند تدقیق بیشتری است چرا که واقعیت دانشگاه و زندگی علمی در این روزها عکس موضوع را نشان می‌دهد و حداقل در این روزها نمی‌توان به یافته دل بست و منتقدان جدی دارد.

وجود ایده‌های ناب پژوهشی در ذهن و فکر دانشجویان و سایر کنش‌گران دانشگاهی علیرغم تغییرات جامعه یکی از چالش‌های جدی در عرصه پژوهش است. این عامل اساسی مورد توجه پژوهشگران خارجی و داخلی از جمله کاسکنوجا (۲۰۱۹)، لارسون (۲۰۱۸)، راف (۲۰۱۶) و حیدری و همکاران (۱۳۹۵) بوده است که جای تأمل دارد. رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی از جمله چالش‌های پیش روی دانشجویان در محیط‌های پژوهشی است که از منظر پژوهشگران و پژوهش‌های جدید مندوزا و همکاران (۲۰۲۰) و شارپ و همکاران (۲۰۲۰) مورد تأکید قرار

متأهل که دانشجویان تحصیلات تکمیلی به آن به عنوان یک «فرصت» نگرسته‌اند. همچنانکه پیشتر اشاره شد دغدغه نداشتن وقت آزاد دانشجویان شاغل، چالشی جدی است که بر کیفیت کارهای پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی اثرگذار است. این موضوع از سوی پژوهشگرانی همچون نوری و لارسون (۲۰۱۹) و ویکستر و همکاران (۲۰۱۷) نیز مطرح شده بود که فائق آمدن بر آن نیازمند مدیریت زمان جدی دانشجویان است. به زعم دانشجویان این روزها این فرصت، فراهم شده است. همچنین یافته‌های حاصل از مصاحبه با شرکت‌کنندگان پژوهش به وجود ایده‌های ناب پژوهشی علیرغم تغییرات جامعه، برگزاری همایش‌های مختلف غیرحضوری، تشکیل تیم‌های پژوهشی، تعریف موضوعات پژوهشی جدید، ایجاد جو رقابتی میان دانشجویان و همکاری و حمایت اساتید از دانشجویان فرصت‌های پیش روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی پیش روی دانشجویان است. همچنانکه پیش‌تر در بخش یافته‌های فراترکیب اشاره شد، تشکیل تیم‌های پژوهشی یکی از چالش‌های اساسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی است که به نظر می‌رسد این روزها به فرصت‌های دانشجویان ایرانی تبدیل شده است. توجه به این موضوع نیز کانون توجه پژوهش‌های علمی پژوهشگرانی از جمله خا (۲۰۱۹)، اسکندر و همکاران (۲۰۱۸)، لارسون (۲۰۱۸)، میکالست و همکاران (۲۰۱۸)، راپ و اوت (۲۰۱۷)، گودیر و همکاران (۲۰۱۷) و ریچی و ریگانو (۲۰۱۶) نیز بوده است.

نتیجه‌گیری

در پایان باید اذعان نمود اگرچه شرکت‌کنندگان پژوهش، دانشجویان تحصیلات تکمیلی یک دانشگاه بزرگ در آموزش عالی کشور بودند، اما پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی نظیر اعتباریابی تهدیدات و فرصت‌های پیش روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در عرصه پژوهش در دوره پس از شیوع ویروس کرونا در سایر دانشگاه‌های کشور است. بر اساس یافته‌های پژوهش، پیشنهاد می‌گردد تهدیدات مورد اشاره

این کاوش پژوهشگران درصدد پاسخگویی به این پرسش بودند که دانشجویان تحصیلات تکمیلی در ارتباط با چالش‌های پژوهشی در دانشگاه‌های ایرانی چه تجارب زیسته‌ای دارند؟

تحلیل داده‌ها نشان داد که دانشجویان ایرانی به تهدیدات پژوهشی در زمان شیوع ویروس کرونا از جمله رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی، خطر ابتلا به بیماری کرونا، نداشتن ارتباط حضوری با همکلاسی‌ها، عدم دسترسی به پایانه‌های دانشگاهی و مقالات، عدم وجود انگیزه، وجود اضطراب و عدم دسترسی به سخت‌افزار مورد نیاز اشاره نموده‌اند که برخی از یافته‌ها همراستا به مطالعات جهانی است. از جمله همچنانکه پیشتر اشاره شد دسترسی دانشجویان به پایگاه‌های اطلاعاتی یکی از چالش‌های جدی دانشجویان در این روزها است که منحصر به محیط‌های پژوهشی و دانشگاهی یک کشور خاص نمی‌باشد و دانشجویان تحصیلات تکمیلی از آن گلایه‌مندند و این موضوع به خوبی در پژوهش‌های ماه و همکاران (۲۰۱۹)، اسکوماکر و افنالر (۲۰۱۸)، اکادا و آندرسن (۲۰۱۸)، نگر تی و مک‌گرات (۲۰۱۸)، کلیک (۲۰۱۸)، اکادا و آندرسن (۲۰۱۸)، راپ و اوت (۲۰۱۷) و ریچی و ریگانو (۲۰۱۶) اشاره شده است.

عدم وجود انگیزه دانشجویان تحصیلات تکمیلی در سال‌های اخیر به شدت احساس می‌گردد و پژوهش‌های مونتادون توماس و پینتولوپز (۲۰۲۰)، لارسون (۲۰۱۸)، راف (۲۰۱۶) و اسکوماکر و افنالر (۲۰۱۸) به این موضوع به عنوان یک چالش جدی توجه داشته‌اند که نیازمند هم‌افزایی و نقش‌آفرینی بیش از پیش اعضای هیئت علمی است. و سرانجام این روزها اضطراب در بین دانشجویان و محیط‌های پژوهشی افزایش یافته است (مونتادون توماس و پینتولوپز ۲۰۲۰؛ نوری و لارسون ۲۰۱۹؛ اسکوماکر و افنالر ۲۰۱۸).

همچنین تحلیل داده‌ها نشان داد که دانشجویان ایرانی به فرصت‌های پژوهشی در زمان شیوع ویروس کرونا اشاره نموده‌اند از جمله ایجاد وقت آزاد برای دانشجویان شاغل و

skills and practices. *Research in Learning Technology*, Vol. 25, No. 3, Pp. 1-20.

Böttcher F, Thiel F (2018). Evaluating research-oriented teaching: a new instrument to assess university students' research competences. *Journal of studies in Higher Education*, Vol. 75, No. 1, Pp. 91-110.

Brennen BS (2017). *Qualitative research methods for media studies*. New York: Taylor & Francis (Routledge).

Büyükoçkan G, Göçer F (2018). Digital Supply Chain: Literature review and a proposed framework for future research. *Computers in Industry*, Vol. 97, No. 6, Pp.157-177.

Can E, Richter F, Valchanova R, Dewey M (2016). Supervisors' perspective on medical thesis projects and dropout rates: survey among thesis supervisors at a large German university hospital. *Journal of Medical education and training Research*, Vol. 6, No. 10, Pp. 1-7.

Click AB (2018). International graduate students in the United States: Research processes and challenges. *Library & Information Science Research*, Vol. 40, No. 2, Pp. 153-162.

Colaizzi PF (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. *Existential Phenomenological Alternatives for Psychology*. Oxford University Press, Vol. 53, No. 13, Pp. 6-17.

Cutts KR (2018). Astronomy student research in the international baccalaureate. *RTSRE Proceedings*, Vol. 1, No. 1, Pp. 77-86.

Demuyakor J (2020). Coronavirus (COVID-19) and online learning in higher institutions of education: A survey of the perceptions of Ghanaian international students in China. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, Vol. 10, No. 3, Pp. 2-6.

Faraji Armaki A, Arasteh H, Faraskhah M (2015). A model for increasing the research productivity of faculty members of Shahid Beheshti University. *Management and planning in educational systems*, Vol. 5, No. 8, Pp. 95-117. [Persian]

Goodyear RK, Crego CA, Johnston M W (2017). Ethical issues in the supervision of student research: A study of critical

دانشجویان تهدیدات و فرصت‌های پیش روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در عرصه پژوهش در دوره پس از شیوع ویروس کرونا مورد توجه مدیران عالی دانشگاهی به‌ویژه مدیران پژوهشی قرار گیرد و برای بهره‌گیری از فرصت‌ها و به حداقل رساندن تهدیدات با تشکیل «تیم‌ها و کارگروه‌های مدیریتی ویژه» برنامه‌ریزی نمایند.

سرانجام توجه پژوهش‌های آتی را به سوی انجام مطالعاتی تکمیلی در زمینه «ارتقای انگیزه دانشجویان تحصیلات تکمیلی در زمانه شیوع ویروس کرونا و مدیریت اضطراب در محیط‌های پژوهشی و به‌طور ویژه آزمایشگاه‌های پژوهشی در زمانه شیوع ویروس کرونا» جلب می‌نماید.

References

Abylkassymova AE, Kalney VV, Shishov SE (2018). Formation of Public Consciousness, Spiritual and Moral Culture of Students in the System of Continuous Pedagogical Education. *Journal of History Culture and Art Research*, Vol. 7, No. 1, Pp. 26-33.

Al-Busaidi IS, Tarr GP (2018). Dissemination of results from medical student public health research training and factors associated with publication. *Postgraduate medical journal*, Vol. 94, No. 12, Pp. 330-334.

Arnout BA (2020). The Problems of Applying Psychological, Educational and Political Measurement Instruments in light of the Prevalence of the Corona virus (COVID-19). *Journal of Dialogo*, Vol. 6, No. 2, Pp. 23-32.

Babb A, Yilmaz M (2017). Student research highlights: Quadrotor electronics and intelligent control. *IEEE Aerospace and Electronic Systems Magazine*, Vol. 32, No. 6, Pp. 61-64.

Bao W (2020). COVID-19 and online teaching in higher education: A case study of Peking University. *Human Behavior and Emerging Technologies*, Vol. 2, No. 2, Pp. 113-115.

Bortnik B, Stozhko N, Pervukhina I et al (2017). Effect of virtual analytical chemistry laboratory on enhancing student research

- writer: An activity theory perspective. *English for Specific Purposes*, Vol. 54, No. 1, Pp. 62-74.
- Mah DK, Yau JY, Ifenthaler D (2019). Future directions on learning analytics to enhance study success. *In Utilizing Learning Analytics to Support Study Success*, Vol. 10, No. 3, Pp. 313-321.
- Matthews KE, Garratt C, Macdonald D (2018). The higher education landscape: trends and implications. *Discussion Paper of Queensland University*, Vol. 4, No. 7, Pp. 13-22.
- Mendoza SR, Comas-García M, Korban S (2020). Challenges and Opportunities for the Biotechnology Research Community During the Coronavirus Pandemic. *Trends in Biotechnology*, Vol. 38, No. 8, Pp. 823-824.
- Mendoza SR, Comas-García M, Korban SS (2020). Challenges and Opportunities for the Biotechnology Research Community During the Coronavirus Pandemic. *Natural Resources and Environmental Sciences*, Vol. 38, No. 8, Pp. 823-824.
- Michalets EL, Williams C, Park I (2018). Ten year experience with student pharmacist research within a health system and education center. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, Vol. 10, No. 3, Pp. 316-324.
- Montaudon-Tomas CM, Montaudon-Tomas IM, Pinto-López IN (2020). Connections-Based Learning: A Model for Learning Interactions. In Paradigm Shifts in 21st Century Teaching and Learning. *Journal of Global Paradigm Shifts in 21st Century Teaching and Learning*, Vol. 15, No. 10, Pp. 270-290.
- Murphy MP (2020). COVID-19 and emergency eLearning: Consequences of the securitization of higher education for post-pandemic pedagogy. *Contemporary Security Policy*, Vol. 41, No. 3, Pp. 492-505.
- Najafi S, Davari Nia Motlagh A, Shaban H, Zarvandi R (2018). Comparison of views of students and faculty members of Gonabad University of Medical Sciences regarding barriers and facilitators of student research activities in 2016. *Journal of Nursing Research*, Vol. 13, No. 6, Pp. 54-62. [Persian]
- incidents. *Professional psychology Research and practice*, Vol. 23, No. 3, Pp. 203-210.
- Harring N, Torbjörnsson T, Lundholm C (2018). Solving environmental problems together? The roles of value orientations and trust in the state in environmental policy support among Swedish undergraduate students. *Journal of Education Sciences*, Vol. 8, No. 3, Pp. 124-133.
- Heidari S, Mobasher M, Driss F et al (2015). Investigating the obstacles in preparing, implementing and applying research findings from the perspective of faculty members and experts active in the field of research of Shahrekord University of Medical Sciences. *Journal of Shahrekord University of Medical Sciences*, Vol. 18, No. 2, Pp. 72- 81. [Persian]
- Inouye K, McAlpine L (2019). Developing academic identity: A review of the literature on doctoral writing and feedback. *International Journal of Doctoral Studies*, Vol. 14, No. 1, Pp. 1-31.
- Jackson M, Ray S, Bybell D (2019). International students in the US: Social and psychological adjustment. *Journal of International Students*, Vol. 3, No. 1, Pp. 17-28.
- Korotkova MA, Rimskaya TG (2015). The Role of University Branches in the Formation of Common Cultural Competences of Students. *Journal of International Education Studies*, Vol. 8, No. 5, Pp. 222-231.
- Koskenoja M (2019). Factors supporting and preventing master thesis progress in mathematics and statistics: connections to topic and supervisor selection. *International electronic journal of mathematics education*, Vol. 14, No. 1, Pp. 183-195.
- Larsson K (2018). Management of Large Scale Thesis Production. *Journal of Advance Research in Computer Science & Engineering*, Vol. 5, No. 1, Pp. 1-17.
- Larsson K (2020). *Managing Thesis Projects in Higher Education-Through Learning Analytics*. Doctoral dissertation, Department of Computer and Systems Sciences of Stockholm University, Vol. 15, No. 4, Pp. 76-81.
- Lei J, Hu G (2019). Doctoral Candidates' dual role as student and expert scholarly

- Rezaei AM (1399). Assessing what students have learned during the Corona: Challenges and solutions. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 16, No. 55, Pp. 179-214. [Persian]
- Ritchie SM, Rigano DL (2016). Laboratory apprenticeship through a student research project. *Journal of Research in Science Teaching: The Official Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, Vol. 33, No. 7, Pp. 799-815.
- Safdari R, Ghazi Saeedi M, Ehtesham H et al (2016). Barriers to research in medical sciences from the perspective of faculty members of Birjand University of Medical Sciences in 2012. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*, Vol. 15, No. 6, Pp. 515- 526. [Persian]
- Schexnayder S, Starring H, Fury M et al (2018). The formation of a medical student research committee and its impact on involvement in departmental research. *Medical education online*, Vol. 23, No. 1, Pp. 14-24.
- Schumacher C, Ifenthaler D (2018). The importance of students' motivational dispositions for designing learning analytics. *Journal of Computing in Higher Education*, Vol. 30, No. 3, Pp. 599-619.
- Sharp ML, Serfioti D, Jones M et al (2020). COVID-19: Impact on the health and wellbeing of ex-serving personnel (Veterans-CHECK) protocol paper. *Journal of medRxiv*, Vol. 10, No. 1, Pp. 77-86.
- Sotoudeh Asl N, Ghorbani R, Rashidipour A (2014). Investigating research problems and barriers to science production from the perspective of faculty members of Semnan University of Medical Sciences. *Journal of Koomesh*, Vol. 16, No. 1, Pp. 1-7. [Persian]
- Stukalova OV, Goloshumova GS, Kuznetsova VV et al (2018). Student Research Activity Organization In Universities Of Art And Culture. *Modern Journal of Language Teaching Methods*, Vol. 8, No. 3, Pp. 15-98.
- Sun L, Tang Y, Zuo W (2020). Coronavirus pushes education online. *Nature Materials*, Vol. 19, No. 6, Pp. 687-697.
- Theoretical Foundations of Fundamental Change in the Formal Public Education
- Negretti R, McGrath L (2018). Scaffolding genre knowledge and metacognition: Insights from an L2 doctoral research writing course. *Journal of Second Language Writing*, Vol. 40, No. 2, Pp. 12-31.
- Nouri J, Larsson K, Saqr M (2019). Bachelor thesis analytics: using machine learning to predict dropout and identify performance factors. *International Journal of Learning Analytics and Artificial Intelligence for Education (iJAI)*, Vol. 1, No.5, Pp. 116-131.
- Nouri J, Larsson K, Saqr M (2019). Identifying factors for master thesis completion and non-completion through learning analytics and machine learning. *European Conference on Technology Enhanced Learning*, Vol. 31, No. 2, Pp. 28-39.
- Okuda T, Anderson T (2018). Second language graduate students' experiences at the writing center: A language socialization perspective. *Tesol Quarterly*, Vol. 52, No. 2, Pp. 391-413.
- Ramezani SGA, Mahni O, Azizi N (2017). Investigating Barriers and Challenges Affecting Research Inefficiency in Farhangian University: An Approach Based on Data Theory. *Management and planning in educational systems*, Vol. 11, No. 2, Pp. 27-50. [Persian]
- Rapp C, Ott J (2017). Learning analytics in academic writing instruction—opportunities provided by Thesis Writer (TW). *Journal of Bildungsräume 2017*, Vol. 15, No. 1, Pp. 375-377.
- Rauf FA (2016). Challenges of thesis work: towards minimizing the non-completion rate in the postgraduate degree program. *European Journal of Business and Management*, Vol. 8, No. 7, Pp. 113-124.
- Rauf FA (2016). Challenges of thesis work: towards minimizing the non-completion rate in the postgraduate degree program. *European Journal of Business and Management*, Vol. 8, No. 7, Pp. 113-124.
- Read JM, Bridgen JRE, Cummings DAT, et al (2020). Novel coronavirus 2019-nCoV: early estimation of epidemiological parameters and epidemic predictions. *MedRxiv*, Vol. 27, No. 2, Pp. 238- 244.

Wisker G, Robinson G, Trafford V et al (2003). Recognising and overcoming dissonance in postgraduate student research. *Journal of Studies in Higher Education*, Vol. 28, No. 1, Pp. 91-105.

Xia GU (2019). Investigation into the Research on Doctoral Writing: A Synthesis of Recent Research. *College of Foreign Languages and Cultures, Sichuan University*, Vol. 1, No. 24, Pp. 71-81.

System of the Islamic Republic of Iran (2011). *Supreme Council of the Cultural Revolution*. Pp. 1-440.

Toquero CM (2020). Challenges and opportunities for higher education amid the COVID-19 pandemic: The Philippine context. *Pedagogical Research*, Vol. 5, No. 4, Pp. 2-6.

مجله‌ی توسعه‌ی آموزش جندی‌شاپور
فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی
سال دوازدهم، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دوران پیش و پس از شیوع ویروس کرونا: پژوهشی کیفی

قاسم سلیمی*: عضو هیئت علمی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

مهدی محمدی: عضو هیئت علمی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

رضا ناصری جهرمی: دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

پرینا معارف: کارشناس ارشد مدیریت شهری، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

مریم صفری: دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

فاطمه میرغفاری: دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

فائزه روستا: دانشجوی کارشناسی مشاوره، مؤسسه آموزش عالی فاطمیه شیراز، شیراز، ایران.

چکیده: هدف پژوهش حاضر، شناسایی چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دوران پیش و پس از شیوع ویروس کرونا یا کووید ۱۹ بود. این پژوهش از نظر هدف کاربردی، در زمره پژوهش‌های کیفی و از نوع چندروشی بوده که برای فهم چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی با یک فراترکیب، یافته‌های مطالعات جهانی و در ادامه به پشتوانه بهره‌گیری از پدیدارشناسی، تجارب زیسته دانشجویان تحصیلات تکمیلی یک دانشگاه ایرانی را مورد کاوش قرار داده است. طرح فراترکیب با استفاده از روش شش مرحله‌ای ساندلوسکی و باروسو انجام شد. منابع گردآوری داده‌ها، پنج پایگاه داده برای مطالعات خارجی و دو پایگاه داده به زبان فارسی بوده است، پس از گردآوری داده‌ها از روش تحلیل مضمون برای تجزیه و تحلیل استفاده گردید. طرح پدیدارشناسی با استفاده از الگوی هفت مرحله‌ای کلایزی انجام شد. ابزار مورد استفاده مصاحبه نیمه‌ساختمند و شرکت‌کنندگان در این بخش ۲۳ دانشجوی تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بودند. برای انتخاب از رویکرد هدفمند ملاکی، تکنیک گلوله برفی و معیار اشباع نظری استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌های این بخش نیز با استفاده از روش تحلیل مضمون صورت پذیرفت. بر اساس نتایج دو طرح، چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی پیش از شیوع در قالب ۱۰ مضمون و پس از شیوع در قالب دو مضمون اصلی تهدیدات و فرصت‌ها و هر یک مشتمل بر ۷ مضمون فرعی شناسایی گردید. نتیجه اینکه شناسایی چالش‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌تواند برای ساماندهی و سیاست‌گذاری توسعه محیط‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

واژگان کلیدی: چالش، پژوهش، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، ویروس کرونا.

***نویسنده مسؤل:** عضو هیئت علمی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

Email: Salimi@Shirazu.ac.ir